

STORTINGET

Innst. 571 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:162 S (2020–2021)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Solveig Skaugvoll Foss, Freddy André Øvstegård og Eirik Faret Sakariassen om regulering av politiets maktbruk i oppdrag mot barn under barnevernets omsorg

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen sikre en nasjonal praksis for loggføring og statistikk over tvangsbruk under politioppdrag i barnevernssaker, som kan gjøres offentlig tilgjengelig.
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av politiloven og politiforskriften for å tydeliggjøre at det gjelder et strengere menneskerettslig vern ved tvangsbruk overfor barn enn overfor voksne, herunder, men ikke begrenset til, en innføring av kvalifiserte forholdsmessighets- og nødvendighetskrav ved bruk av tvang overfor mindreårige.
3. Stortinget ber regjeringen innføre strengere regulering av hvilke tvangsmidler og hvilken kombinasjon av tvangsmidler som kan brukes overfor barn under barnevernets omsorg.
4. Stortinget ber regjeringen innføre et forbud mot bruk av spyttmaske på barn.
5. Stortinget ber regjeringen gi unntak fra generell bevæpning når politiet bistår barnevernet.
6. Stortinget ber regjeringen utarbeide en barnefaglig veileder for politiets bistand til barnevernet. Veile-

deren bør utarbeides i samarbeid med de ansattes organisasjoner, barnevernet og representanter fra barna selv.

7. Stortinget ber regjeringen utrede, og fremme forslag om å opprette, et nytt uavhengig klageorgan for barn under barnevernets omsorg som er utsatt for tvang fra politiet.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Martin Henriksen, lederen Lene Vågslid og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss, Peter Frølich og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen og Kjell-Børge Freiberg, fra Senterpartiet, Jan Bøhler og Jenny Klinge, og fra Sosialistisk Venstreparti, Petter Eide, viser til representantforslag fra stortingsrepresentantene Solveig Skaugvoll Foss, Freddy Andre Øvstegård og Eirik Faret Sakariassen om regulering av politiets maktbruk i oppdrag mot barn under barnevernets omsorg.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at forslagsstillerne mener det trengs en sterkere regulering av hvilke tvangsmidler og kombinasjoner av tvangsmidler det skal være lov å bruke overfor barn. Bakgrunnen er flere oppslag i mediene om politiets bruk av makt overfor barn i barnevernet. Stavanger Aftenblads egne undersøkelser, publisert 12. februar 2021, dokumenterer at politiet i løpet av

2019 utførte 2 814 oppdrag rettet mot barn under barnevernets omsorg. Oppdragene skjedde som oftest etter anmodning fra barnevernet. Det betyr at institusjoner og barneverntjenester gjennomsnittlig ba om eller fikk hjelp av politiet åtte ganger daglig.

Flertallet viser videre til at forslagsstillerne peker på at barn i EMD, FNs barnekomite og andre internasjonale organisasjoner er definert som en særlig sårbar gruppe hvor det stilles særlig strenge krav til bruk av tvang. Videre vises det til at barnevernloven § 6-8 gir barnevernet adgang til å kreve bistand fra politiet ved gjennomføring av undersøkelser og ved fullbyrding av bestemte vedtak ved bruk av tvang. Terskelen er forutsatt å være høy, og det skal alltid gjøres en grundig vurdering av om det er nødvendig med tvangsbruk og bruk av politiet. Forslagsstillerne peker på alvorlige funn gjort av Stavanger Aftenblad som viser til at bruk av politiet ikke nødvendigvis forholder seg til de strenge vilkårene.

Flertallet viser til at det i forslaget vises til at barnevernloven § 6-8 ikke bare hjemler en adgang for barnevernet til å tilkalle politiet, men også en plikt for politiet til å bistå, men at verken politiloven eller politiinstruksjonen inneholder særskilte vilkår for når det kan brukes makt mot personer under 18 år. Utgangspunktet i politiinstruksjonen § 3-2 er dermed at politiet kan bruke de samme tvangsmidlene overfor barn som overfor voksne.

Flertallet merker seg at det i forslaget kommer frem at Barneombudet i brev av 9. juni 2020 til Justis- og beredskapsdepartementet har reist spørsmål om hvorvidt politiets hjemmel for bruk av tvang overfor barn i dag er for lite spesifikk, slik at forholdsmessighetsvurderingen blir for tilfeldig. Ombudet fremholder at reglene er så generelle og på et så overordnet nivå at det er fare for at de gir liten veiledning når ansatte i politiet står overfor en akutt situasjon der de skal vurdere tvangsbruk overfor barn. Videre vises det også til at Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) i brev til justiskomiteen den 4. mars 2021 mener at politiloven og politiinstruksjonen bør revideres, fordi de ikke inneholder kvalifiserte forholdsmessighets- og nødvendighetskrav. Videre pekes det på at det til sammenligning stilles et kvalifisert nødvendighetskrav i straffegjennomføringsloven ved bruk av tvangsmidler overfor personer under 18 år, der det skal være «tvingende nødvendig» sammenlignet med «strengt nødvendig» for personer over 18 år.

Flertallet viser til at forslagsstillerne mener at endringene av politiloven og politiinstruksjonen må følges av en mer presis og avgrenset angivelse av den faren som må foreligge forut for bruken av et bestemt tvangsmiddel, for eksempel krav til umiddelbar eller akutt fare. Under tidspunkter eller i områder med permanent generell bevæpning må det også i politiinstruksjonen unntak

fra generell bevæpning når politiet bistår barnevernet.

Flertallet viser videre til at forslagsstillerne mener det må innføres et forbud mot bruk av spyttmaske på barn da det også kan tenkes å medføre brudd på EMK artikkel 2 om retten til liv, og artikkel 3 om tortur eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Forslagsstillerne mener at å påføre et barn under barnevernets omsorg – som potensielt kan ha tidligere traumer og ha opplevd overgrep – en spyttmaske, ikke kan forsvares.

Flertallet anerkjenner i likhet med forslagsstillerne at bruk av tvangsmidler overfor barn ikke er noe politiet tar lett på, og at evaluering og læring er noe politiet er opptatt av i slike situasjoner. Forslagsstillerne viser i den forbindelse til at Politiets utlendingsenhet (PU) har utarbeidet en barnefaglig veileder for politiet i asylsaker, og at de barnefaglige råd PU har laget kan tjene som modell og være til hjelp i politiets bistand til barnevernet.

Flertallet merker seg at forslagsstillerne viser til at det ikke er en nasjonal praksis for loggføring av og statistikk over tvangsbruk under politioppdrag i barnevernssaker som kan gjøres offentlig tilgjengelig. Videre vises det i forslaget til at barns rettssikkerhet innebærer også en rett til å klage som skal være reell ved at den er effektiv og tilgjengelig.

Flertallet viser til at forslagsstillerne mener en reell kontroll av tvangsbruk, må være avhengig av at politiet dokumenterer sine oppdrag for barnevernet og hvilke tvangsmidler som ble benyttet, i langt større grad enn i dag, og at dette er informasjon som kan hentes ut og gjennomgås av et kontrollorgan. Videre stiller forslagsstillerne spørsmål ved klageordningens uavhengighet så lenge det ikke finnes et eksternt klageorgan.

Flertallet viser til at forslagsstillerne på denne bakgrunn legger fram forslag til regulering av politiloven og politiinstruksjonen for en tydeliggjøring av viktigheten av et strengere menneskerettslig vern ved tvangsbruk overfor barn enn overfor voksne.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Justis- og beredskapsdepartementets svar til justiskomiteen av 28. april 2021 (vedlagt) hvor det opplyses at Politidirektoratet vil vurdere utvikling av hensiktsmessig registrering av maktmiddelbruk under politioppdrag i barnevernssaker. I vurderingen vil det legges vekt på at registreringen skal danne grunnlag for statistikk som kan gjøres offentlig tilgjengelig. Disse medlemmer mener det er bra at Politidirektoratet nå vurderer dette, men at regjeringen fortsatt har et ansvar for å sikre at en nasjonal praksis for loggføring og statistikk, som er offentlig tilgjengelig, blir realisert og ikke bare vurdert.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre en nasjonal praksis for loggføring og statistikk over tvangsbruk under politioppdrag i barnevernssaker, som kan gjøres offentlig tilgjengelig.»

Disse medlemmer viser til at departementet opplyser at de vil vurdere om det kan være grunn til å nedfelle en mer presis regulering av politiets maktbruk overfor mindreårige i politiinstruksen og eventuelt i politiloven. Disse medlemmer viser til at det i straffegjennomføringsloven er et kvalifisert nødvendighetskrav ved bruk av tvangsmidler overfor personer under 18 år, der det skal være «tvingende nødvendig» sammenlignet med «strengt nødvendig» for personer over 18 år. Disse medlemmer viser til at Norges institusjon for menneskerettigheter anbefaler at politiloven og politiinstruksen bør revideres, da de ikke inneholder slike kvalifiserte forholdsmessighets- og nødvendighetskrav ved bruk av tvang overfor mindreårige. Disse medlemmer viser til innspill fra Barneombudet som fremholder at reglene i dag er så generelle og på et så overordnet nivå at det er fare for at de gir liten veiledning når ansatte i politiet står overfor en akutt situasjon der de skal vurdere tvangsbruk overfor barn.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av politiloven og politiforskriften for å tydeliggjøre at det gjelder et strengere menneskerettslig vern ved tvangsbruk overfor barn enn overfor voksne, herunder, men ikke begrenset til, en innføring av kvalifiserte forholdsmessighets- og nødvendighetskrav ved bruk av tvang overfor mindreårige.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser videre til at Stavanger Aftenblad i sin gjennomgang avdekket til dels alvorlig maktbruk fra politiet mot utsatte barn, med hyppig bruk av uniformert politi, bruk av håndjern, bodycuff, to tilfeller av bruk av spyttmaske, og at politiet i flere av oppdragene var bevæpnet. Disse medlemmer mener det trengs en sterkere regulering av hvilke tvangsmidler og kombinasjoner av tvangsmidler det skal være lov å bruke overfor barn. Endringene av politiloven og politiinstruksen må blant annet inneholde en mer presis og avgrenset angivelse av den faren som må foreligge forut for bruken av et bestemt tvangsmiddel, for eksempel krav til umiddelbar eller akutt fare.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre strengere regulering av hvilke tvangsmidler og hvilken kombinasjon av tvangsmidler som kan brukes overfor barn under barnevernets omsorg.»

Disse medlemmer mener at det må innføres et forbud mot bruk av spyttmaske på barn. Disse medlemmer viser til at bruk av spyttmaske gir en «inherent risk of asphyxiation» (kvelning) og nakkeskade, jf. EU-forordning 2019/124 pkt. 25. Bruk av spyttmaske kan også tenkes å medføre brudd på EMK artikkel 2 om retten til liv, og artikkel 3 om tortur eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Disse medlemmer mener at å påføre barn, som potensielt kan ha tidligere traumer og ha opplevd overgrep en spyttmaske, ikke kan forsvares. Disse medlemmer viser til Justis- og bredskapsdepartementets svarbrev til komiteen, hvor justisminister Mæland fremholder:

«Å forby enkelte typer maktmidler i oppdrag hvor mindreårige er involvert, kan være vanskelig av sikkerhetsmessige hensyn, og jeg kan ikke se at det er veien å gå.»

Disse medlemmer mener at risikoen for et betydelig ubehag for politiet eller andre voksne ikke vil være en tilstrekkelig begrunnelse, verken menneskerettslig eller helsefaglig, for å bruke spyttmaske på barn. Hypotetisk sett vil spyttmaske som sikkerhetstiltak først og fremst bli satt på spissen om et barn har en alvorlig smittsom sykdom og kan tenkes å spytte på politiet. Disse medlemmer mener imidlertid at dersom det oppstår en slik situasjon, må politiet eventuelt vurdere å påføre seg selv en spyttbeskytter eller innføre andre tiltak for å beskytte seg selv og andre.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre et forbud mot bruk av spyttmaske på barn.»

Disse medlemmer viser til at Justis- og bredskapsdepartementet opplyser om at Politidirektoratet har under utarbeidelse retningslinjer for når tjenestepersoner kan avvæpnes i tilfeller hvor direktorat har besluttet generell bevæpning. Hensikten er å sikre at politidistrikter og særorgan gjennomfører risikovurderinger for tjenestetypene og oppdrag som likevel bør gjennomføres ubevæpnet fordi bevæpning vil kunne være u hensiktsmessig, upraktisk, til ulempe eller virke støtende. Disse medlemmer viser til at det i utarbeidelsen av slike retningslinjer bør spesifiseres et unntak fra generell bevæpning når politiet bistår barnevernet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at det kan oppstå situasjoner hvor bevæpning av politiet kan være nødvendig selv om det er barn tilstede, og hvor det er barn som er utsatt for trussel. Likevel er disse medlemmer svært tilfredse med at det nå pågår et arbeid i Politidirektoratet med å utarbeide retningslinjer for når tjenestepersoner kan avvæpnes i de tilfeller direktoratet har besluttet generell bevæpning, og forutsetter at barnets beste er en selvfølgelig del og av avgjørende betydning i dette arbeidet.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gi unntak fra generell bevæpning når politiet bistår barnevernet.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at Barneombudet i sitt brev til Justis- og beredskapsdepartementet av 9. juni 2020 stiller spørsmål ved om barns rettssikkerhet er godt nok ivaretatt når de blir utsatt for tvang fra politiets side. Menneskerettighetene stiller krav til overvåking og kontroll av myndighetenes tvangsbruk overfor individet. Disse medlemmer viser til at etter dagens praksis har barn en skriftlig klagerett til politimesteren i distriktet om de utsettes for tvangsbruk.

Disse medlemmer mener dagens praksis ikke er tilstrekkelig av flere grunner. For det første vil en reell kontroll av tvangsbruk være avhengig av at politiet dokumenterer sine oppdrag for barnevernet og hvilke tvangsmidler som ble benyttet, i langt større grad enn i dag, og at dette er informasjon som kan hentes ut og gjennomgås av et kontrollorgan. Stavanger Aftenblad har imidlertid avdekket at slik dokumentasjon i dag er mangelfull og ulik fra distrikt til distrikt. For det andre er ikke dagens klageordning tilpasset barn. Barnets kunnskap om systemet og muligheten til å fremme en skriftlig klage selv er begrenset. Dersom en klagemulighet skal være reell for barnet, kreves det tilpassinger som lav terskel og et barnevennlig språk.

Disse medlemmer stiller også spørsmål ved klageordningens uavhengighet, når det er politimesteren i et distrikt som skal behandle en klage som gjelder politiets tvangsbruk. Skal klageorganet være effektivt bør det også være eksternt.

Disse medlemmer viser til sammenligning at barnevernet må sende alle sine tvangsprotokoller til statsforvalteren. Statsforvalterne registrerer løpende de avgjørelsene om tvang som barneverninstitusjoner sender inn til dem, og oppsummerer hvert år hvor mye og hvilken type tvang som utføres på barneverninstitusjonene i fylket. I tillegg har barna klagerett til statsforvalteren. I 2019 behandlet statsforvalterne 579 klagesaker

over tvangsbruk på landsbasis. Dette gir Helsetilsynet en god oversikt til å kunne drive tilsyn og kontroll, og dermed bidra til kunnskap, læring og evaluering til det beste for barn under barnevernets omsorg. Også innen psykisk helsevern har en sett behov for slike uavhengige klagemekanismer. I politiet derimot, som råder over langt mer inngripende tvangsmidler, har ikke barn en uavhengig klagerett. Disse medlemmer viser til at departementet opplyser om at de har hatt et møte med Barneombudet og er i dialog med Bufdir for å avklare behovet for tilpassing av dagens klageordning. Disse medlemmer mener at tilpassinger av dagens klageordning til politimesteren i distriktet ikke vil være tilstrekkelig for å oppfylle krav om uavhengighet.

Disse medlemmer vil ideelt sett ønske at man i et samarbeid mellom etatene kunne utforme felles klagereregler og måter å håndtere dem på. Slik disse medlemmer ser det skal barn i barnevernet ha enkle og tilgjengelige klageordninger, også i de tilfeller barnevernet har hjemmel til å innhente bistand av politiet. For at klageordningen skal være enkel å forstå og å håndtere mener disse medlemmer at det ikke bør opprettes flere selvstendige klageordninger. Det vil kunne svekke forutsigbarheten og bli en kompliserende faktor for barn og foreldre å vite hvilke klager som hører hjemme hvor.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om å opprette et uavhengig klageorgan for barn under barnevernets omsorg som er utsatt for tvang fra politiet.»

Disse medlemmer viser til at Politidirektoratet etter Stavanger Aftenblads avsløringer har bestemt at de vil utarbeide en barnefaglig veileder i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Disse medlemmer vil oppfordre til at utviklingen av en slik veileder også gjøres i samråd med de ansattes organisasjoner og representanter for barna selv. Barn som har opplevd tvangsbruk, har viktig innsikt og kunnskap om hvordan de ønsker å bli møtt og hvordan man kan ivareta deres integritet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen er godt i gang med å imøtekomme mange av problemstillingene som adresseres i dette forslaget. Politidirektoratet har opplyst om at de vil vurdere utvikling av hensiktsmessig registrering av maktmiddelbruk under politioppdrag i barnevernssaker. Det skal i denne vurderingen legges vekt på at registreringen skal danne grunnlag for offentlig og tilgjengelig statistikk.

Disse medlemmer erkjenner at selv om dagens regelverk gir klare føringer om at politiet så vidt mulig skal unngå bruk av fysisk makt, og at all maktutøvelse skal være nødvendig og forholdsmessig, er det naturlig med en fornyet vurdering av hvordan politiets maktbruk overfor mindreårige bør reguleres. Et godt tiltak er at Politidirektoratet vil utarbeide en barnefaglig veileder i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Departementet vil også vurdere om det er grunn til å nedfelle en mer presis regulering av politiets maktbruk overfor mindreårige i politiinstruksen og eventuelt i politiloven.

Disse medlemmer viser til at Norge har et høyt utdannet politi som har høy bevissthet rundt maktbruk. Gjennom bachelorutdanningen ved Politihøgskolen utdannes politiet til å utøve minst mulig makt. Når det gjelder spørsmålet om å utføre oppdrag ubevæpnet i situasjoner hvor politiet er generelt bevæpnet, er dette vurderingen politiet er nærmest til å foreta.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Politidirektoratet har under utarbeidelse retningslinjer for når tjenestepersoner kan avvæpnes i tilfeller hvor direktoratet har besluttet generell bevæpning. Hensikten er å sikre at politidistrikter og særorgan gjennomfører risikovurderinger for tjenestetypene og oppdrag som likevel bør gjennomføres ubevæpnet, fordi bevæpning vil kunne være u hensiktsmessig, upraktisk, til ulempe eller virke støtende.

Disse medlemmer viser også til at Politidirektoratet har hatt møte med Barneombudet og er i dialog med Bufdir, for å avklare behovet for tilpasning av dagens klageordning.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet mener det mangler kunnskap om politiets bistand til barnevernet, herunder omfang og eventuelle ulikheter fra distrikt til distrikt. Hvorvidt det er riktig ressursbruk av politiets kapasitet, kan det også stilles spørsmål ved.

Disse medlemmer viser til at det har vært en eksplosiv vekst av bistandsoppdrag fra politiet til oppdrag innenfor rus- og psykiatri de siste årene. Hva som er årsaken til de mange tusen oppdragene politiet blir bedt om å bistå både barnevern og helsevesen med, må undersøkes nærmere.

Disse medlemmer har etterlyst bedre oversikt knyttet til omfang av politiets bistand til barnevernet og praktiske forhold rundt disse oppdragene. Forslag 1 i representantforslaget er etter disse medlemmers syn for detaljert.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen finne en løsning på hvordan det kan lages en oversikt over politiets bistand til barnevernet.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en barnefaglig veileder for politiets bistand til barnevernet. Veilederen bør utarbeides i samarbeid med de ansattes organisasjoner, barnevernet og representanter fra barna selv.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen sikre en nasjonal praksis for loggføring og statistikk over tvangsbruk under politioppdrag i barnevernssaker, som kan gjøres offentlig tilgjengelig.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen innføre strengere regulering av hvilke tvangsmidler og hvilken kombinasjon av tvangsmidler som kan brukes overfor barn under barnevernets omsorg.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen innføre et forbud mot bruk av spyttmaske på barn.

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utarbeide en barnefaglig veileder for politiets bistand til barnevernet. Veilederen bør utarbeides i samarbeid med de ansattes organisasjoner, barnevernet og representanter fra barna selv.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen finne en løsning på hvordan det kan lages en oversikt over politiets bistand til barnevernet.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av politiloven og politiforskriften for å tydeliggjøre at det gjelder et strengere menneskerettslig vern ved tvangsbruk overfor barn enn overfor voksne, herunder, men ikke begrenset til, en innføring av kvalifiserte forholdsmessighets- og nødvendighetskrav ved bruk av tvang overfor mindreårige.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen gi unntak fra generell bevæpning når politiet bistår barnevernet.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om å opprette et uavhengig klageorgan for barn under barnevernets omsorg som er utsatt for tvang fra politiet.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:162 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Solveig Skaugvoll Foss, Freddy André Øvstegård og Eirik Faret Sakariassen om regulering av politiets maktbruk i oppdrag mot barn under barnevernets omsorg – vedtas ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 25. mai 2021

Lene Vågslid

leder

Maria Aasen-Svensrud

ordfører

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
21/2253 - SK

Dato
28.04.2021

Dokument 8:162 S (2020-2021) - Representantforslag om regulering av politiets maktbruk i oppdrag mot barn under barnevernets omsorg

Det vises til brev 13. april 2021 fra Justiskomiteen med anmodning om uttalelse til representantforslag fra stortingsrepresentantene Sakariassen, Øvstegård og Skaugvoll Foss om regulering av politiets maktbruk mot barn under barnevernets omsorg. Som bakgrunn for forslaget vises blant annet til tidligere rapport fra Fylkesmannen i Hordaland, oppslag i mediene gjennom mange år og Stavanger Aftenblads reportasjer.

Nasjonal praksis for loggføring og statistikk over tvangsbruk under politioppdrag i barnevernssaker

Spørsmål om loggføring og statistikk hører under Politidirektoratets fagområde. Direktoratet har opplyst at de vil vurdere utvikling av hensiktsmessig registrering av maktmiddelbruk under politioppdrag i barnevernssaker. I vurderingene vil det legges vekt på at registreringen skal danne grunnlag for statistikk som kan gjøres offentlig tilgjengelig.

Politiets bistandsplikt og rammer for maktbruk

Politiets adgang til bruk av makt følger av politiloven § 6 og politiinstruksen § 3-1 jf. § 3-2. Politiet skal så vidt mulig unngå bruk av fysisk makt, og fysisk makt overfor mindreårige skal kun brukes som siste utvei. Ved bruk av fysisk makt skal maktbruken være nødvendig, forsvarlige og hensiktsmessig, og stå i forholds til situasjonenes alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig. Bestemmelsene gjelder for all tjenesteutførelse, uavhengig av type situasjon og hendelse. Selv om det ikke er særskilte vilkår i politiloven eller politiinstruksen for bruk av makt mot mindreårige, vil alder og personlige forhold være et sentralt moment ved vurderingen og avgjørelsen av hvilken

makt som kan brukes. Det er politiet som bestemmer på hvilken måte og med hvilke midler et bistandsoppdrag skal gjennomføres, jf. politiinstruksen § 13-5.

I representantforslaget vises til innspill fra Barneombudet i brev 9. juni 2020 og fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) 4. mars 2021, hvor det blant annet er pekt på at det bør være en kvalifisert forholdsmessighetsvurdering ved bruk av makt overfor barn.

Selv om dagens regelverk gir klare føringer om at politiet så vidt mulig skal unngå bruk av fysisk makt, og at all maktutøvelse skal være nødvendig og forholdsmessig, er det naturlig med en fornyet vurdering av hvordan politiets maktbruk overfor mindreårige bør reguleres. Et godt tiltak er at Politidirektoratet vil utarbeide en barnefaglig veileder i samarbeid med Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Departementet vil også vurdere om det er grunn til å nedfelle en mer presis regulering av politiets maktbruk overfor mindreårige i politiinstruksen og eventuelt i politiloven.

Bruk av ulike typer maktmidler mv.

Forslagsstillerne etterlyser også en sterkere regulering av blant annet bruk av håndjern, bodycuff og spyttmaske overfor barn. Det foreslås innføring av forbud mot bruk av spyttmaske og unntak for generell bevæpning når politiet bistår barnevernet.

Som nevnt følger det av regelverket at politiet skal benytte så lempelige maktmidler som mulig. Jeg nevner også at Politidirektoratet har gitt «Instruks om bruk av enkelte typer maktmidler i politiet». Instruksen regulerer bruk av håndjern og annet båndsel, slagvåpen, OC-pepperspray og patruljehund som maktmiddel. Formålet med instruksen er å sikre bevisstgjøring og etterlevelse av regelverket om bruk av de ulike maktmidlene, samt å bidra til en ensartet praksis i politiet.

Det er viktig at politiet foretar grundige vurderinger basert på sikkerhet og barnefaglig kunnskap. Å forby enkelte typer maktmidler i oppdrag hvor mindreårige er involvert, kan være vanskelig av sikkerhetsmessige hensyn, og jeg kan ikke se at det er veien å gå.

Politiet har mange omfattende oppgaver og vidtgående plikter til å gripe inn ved ulike hendelser. Politidirektoratet viser til at det er vanskelig i faglige instruksjoner å oppstille absolutte skranker for adgangen til å benytte bestemte typer av metoder og maktmidler. Risikovurderinger og beslutninger om at tjenestehandlingen skal avbrytes eller unnlates, eller hvilken taktikk som skal velges må avgjøres etter en skjønnsmessig vurdering av personellet i politidistriktene som ut fra politifaglig kompetanse og funksjon har ansvaret for den taktiske løsningen av oppdraget.

Vi har et høyt utdannet politi som er bevisst om maktbruk. Gjennom bachelorutdanningen ved Politihøgskolen utdannes politiet til å utøve minst mulig makt.

Når det gjelder spørsmålet om å utføre oppdrag ubevæpnet i situasjoner hvor politiet er generelt bevæpnet, er dette vurderinger politiet er nærmest til å foreta.

Politidirektoratet har under utarbeidelse retningslinjer for når tjenestepersoner kan avvæpnes i tilfeller hvor direktorat har besluttet generell bevæpning. Hensikten er å sikre at politidistrikter og særorgan gjennomfører risikovurderinger for tjenestetyper og oppdrag som likevel bør gjennomføres ubevæpnet fordi bevæpning vil kunne være uhensiktsmessig, upraktisk, til ulempe eller virke støtende.

Klageadgang for barn

Jeg har merket meg representantenes anmodning om at regjeringen utreder og fremmer forslag om å opprette et nytt uavhengig klageorgan for barn under barnevernets omsorg som er utsatt for tvang fra politiet.

Politidirektoratet opplyser at de har hatt møte med Barneombudet og er i dialog med Bufdir for å avklare behovet for tilpasning av dagens klageordning. Jeg mener dette er en riktig vei å gå og imøteser Politidirektoratets vurdering.

Med hilsen

Monica Mæland

